

5. Гундорова, Т. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація / Т. Гундорова. – Львів: Літопис, 1997. – 299 с.
6. Денисюк, І. Речник білоруського відродження / І. Денисюк // Богданович, М. Лірика / М. Богданович. – Київ: Дніпро, 1967. – С. 5–17.
7. Конан, У. М. Святло паэзіі і цені жыцця: лірыка Максіма Багдановіча / У. Конан. – Мінск: Маст. літ., 1991. – 208 с.
8. Максімовіч, В. Эстэтычныя пошукі ў беларускай літаратуры пачатку XX стагоддзя / В. Максімовіч. – Мінск : Аракул, 2000. – 351 с.
9. Ніякоўская, А. Максім Багдановіч і славянскі мадэрнізм / А. Ніякоўская // Кантакты і дыялогі. – 1998. – № 7/8. – С. 18–28.
10. Петрушкевіч, А. «Наша ніва» пра польскую культуру (1908–1911 гг.) / А. Петрушкевіч // Шлях да ўзаемнасці: матэрыялы XII Міжнар. навук. канф., Гродна, 11–12 ліст. 2004 г. / ГрДУ імя Я. Купалы; рэдкал. С. Мусіенка [і інш.]. – Гродна, 2006. – С. 46–51.
11. Рагойша, В. Беларуская літаратура ў сістэме ўсходнеславянскай міжлітаратурнай супольнасці // В. Рагойша / Феномен пагранічча: польская, украінская і беларуская літаратура – уплывы і ўзаемаўзбагачэнне: зб. арт. – Мінск: Кнігазбор, 2008. – С. 144–152.
12. Тарасюк, Л. К. Апалогія красы: кн. пра беларус. паэзію / Л. К. Тарасюк. – Мінск: Права і эканоміка, 2003. – 141 с.
13. Тарасюк, Л. К. Мастацкія кірункі і плыні ў беларускай паэзіі XIX – пачатку XX ст.: вучэб. дапам. для студэнтаў філал. фак. / Л. К. Тарасюк. – Мінск: БДУ, 1999. – 72 с.
14. Чыквін, Я. Ля вытокаў ідэйна-эстэтычнага супрацьстаяння ў беларускай паэзіі 20–30-х гадоў / Я. Чыквін // Беларуская літаратура XVI–XX стст.: працы кафедры беларус. філалогіі [Беластоц. ун-та] / пад рэд. Г. Тварановіч. – Беласток: Uniwersytet w Białymstoku, 2010. – С. 129–140.

УДК 821.161.3.09(092)Гарун А.

КЛЮЧАВЫЯ НАШАНІЎСКІЯ ВОБРАЗЫ-СІМВАЛЫ Ў ЛІРЫЦЫ АЛЕСЯ ГАРУНА

Г. М. Мятліцкая

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
Мінск, Рэспубліка Беларусь
romannose@tut.by*

У артыкуле даследуюцца асноўныя матывы і вобразы ў паэтычных творах Алеся Гаруна, большасць з якіх уваходзіць у зборнік «Матчын дар» (1918). Нададзена ўвага вобразам-сімвалам, што адлюстроўваюць ідэю рэвалюцыйнага змагання і веру паэта ў нацыянальнае адраджэнне і светлую будучыню радзімы.

Ключавыя словы: лірыка; сімвал; вобраз; матывы; алегорыя; радзіма; нацыянальнае адраджэнне.

KEY NASHANIV IMAGES-SYMBOLS IN THE LYRICS OF ALES HARUN

G. M. Metlitskaya

*Belarusian State University
Minsk, Republic of Belarus
romannose@tut.by*

The article examines the main motives and images in the poetic works of Ales Harun, most of which are included in the collection "Matshyn Dar (A Mother's Gift)" (1918). The most attention is paid to the images-symbols reflecting the idea of revolutionary struggle and the poet's faith in national revival and a good future of the motherland.

Key words: lyrics; symbol; image; motive; allegory; homeland; national revival.

Зборнік «Матчын дар» [2] Алеся Гаруна, выданне якога з-за Першай сусветнай вайны адбылося не ў 1914, а ў 1918 годзе, па праву лічыцца сучаснымі даследчыкамі адной з вяршынь беларускай паэзіі нашаніўскага перыяду. Кнігу склалі «думы і песні», напісаныя ў 1907–1914 гг., многія з якіх ужо былі вядомы чытачам па публікацыях у перыёдыцы. Жывучы ў Сібіры, куды Аляксандр Прушынскі (сапраўднае прозвішча аўтара), малады сталяр, трапіў за рэвалюцыйную дзейнасць, пачынаючы паэт духоўна цесна быў звязаны з роднай зямлёй.

Сучаснікі згадвалі Алеся Гаруна як чалавека надзвычай таленавітага, разумнага, хоць і меў даволі сціпую адукацыю (тры гады вучыўся ў царкоўна-прыходскай школе ў Мінску і тры гады ў рамесніцкім вучылішчы). Ён шмат чытаў, многае запамінаў, асэнсоўваў, завучваў, быў даволі добра знаёмы з тагачаснай беларускамоўнай паэзіяй. «“Дудку беларускую” ён знаў усю на памяць <...> Памяць ён меў фенаменальную. Даволі было прачытаць яму верш два-тры разы, каб ён яго ўжо дэкламаваў, нідзе не збіваючыся» [1, с. 393], – зазначыў у сваіх успамінах пра паэта Мікола Шыла.

Сярод творчай спадчыны маладога сацыяліста-рэвалюцыянера вылучаюцца вершы «Януку Купале» і «Усе з аднэй мы выйшлі нівы...», прысвечаны Якубу Коласу. Гэтыя творы засведчылі не толькі даніну павагі да паплечнікаў і шчырую ўдзячнасць ім, але і наяўнасць блізкасці мастакоўскіх прыярытэтаў, некаторы ідэйна-мастацкі ўплыў будучых класікаў беларускай літаратуры на станаўленне цалкам адметнага, яркага і самабытнага паэтычнага дару Алеся Гаруна. Як і Янку Купалу, яму таксама быў дарагі ўкраінскі паэт Тарас Шаўчэнка, на гэта ўказвае верш «За тысячу вёрст ад радзімага краю». Цытатай з артыкула Максіма Багдановіча пра арыгінальнасць паэзіі Алеся Гаруна даволі часта карыстаюцца літаратуразнаўцы (У. Казбярук, У. Лебедзеў і інш.). Можна прыгадаць таксама выказванне Язэпа Лёсіка, з кім Гарун пасябраваў у Сібіры і хто, рэцэнзуючы зборнік «Матчын дар», заўважыў: «Алесь Гарун – паэт самабытны, наскрозь арыгінальны і без жаднага надворнага ўплыву. Верш яго звонкі і чысты, як крышталё. Кожнае слова верша займае сваё месца, і ўсе творы яго напісаны так, што ў іх, дапраўды, словам цесна, а думкам прасторна» [7, с. 304].

Паводле слоў М. Гарэцкага, пачынаў паэт з сацыяльна-рэвалюцыйных вершаў, спачатку на рускай мове, а потым, з 1905 г. – на беларускай. Звездаў таксама ўплыў творчасці Цёткі [4, с. 339]. Пэўнае ідэйна-мастацкае падабенства ў лірыцы Цёткі, Янкі Купалы, Якуба Коласа і Алеся Гаруна назіраецца хутчэй як сугучнасць і ўзаемадапаўняльнасць вобразаў-матываў, што было абумоўлена самай атмасферай часу, яго разуменнем і творчым адказам пісьменнікаў на задачы, якія стаялі перад тагачаснай беларускай літаратурай [гл.: 5, с. 12–13]. Невыпадкова з вышынні сённяшняга часу нашаніўская літаратура ўспрымаецца як асобны этап у развіцці беларускай літаратуры, які вызначаецца сваёй адметнай сістэмай вобразаў-сімвалаў. Непаўторнасць паэтычнага голасу Алеся Гаруна была абумоўлена ўплывам на светапогляд паэта найперш цяжкіх варункаў лёсу, а таксама ягоным шчырым і палымным жаданнем служыць беларускаму народу і справе беларускага адраджэння калі не фізічнымі дзеяннямі, то хоць мастацкім словам, якое шчодро “лілося” з усхваляванай душы.

Так, цэнтральным у зборніку «Матчын дар» з’яўляецца вобраз роднага краю. Дэбютны верш Алеся Гаруна называўся «Маці-Беларусі» і быў надрукаваны 21 чэрвеня 1907 года ў газеце «Наша ніва». Назва аднаго з раздзелаў у кнізе – «Прыявы роднага» – алюзія на «перагукваецца» з творчасцю Янкі Купалы і Якуба Коласа. Напрыканцы 1908 года малады творца апынуўся ў ссылцы ў Іркуцкай губерні. Адарваны ад радзімы, на чужыне, ён абвострана перажываў за лёс пакінутай ім беларускай зямлі. У паэтычных радках знайшлі выяўленне тагачасных думкі і пачуцці аўтара: патрыятычныя выказванні, пажаданні шчасця-долі роднаму народу і роднаму краю. Як адзначыў У. Казбярук, «“Па краю родным сум як выяўленне непахісных патрыятычных пачуццяў – выток усіх вытокаў паэзіі Алеся Гаруна, тых твораў, што ўвайшлі ў зборнік “Матчын дар”, усе вершы і паэмы якога пісаліся ў турме ці ў выгнанні» [6, с. 37]. Так, у вершы «Начныя думкі» лірычны герой прызнаецца: «Часам я ўночы сны дзіўныя бачу: // Роіцца нейкі нязведаны край <...> Хочацца быць мне ў тым краю нязнамым, // Хочацца край той абняць з прастаты. // Хочацца крыкнуць: гэі, краю каханы, // Будзь мне, як маці, будзь родным мне ты!» [1, с. 33].

У наступным вершы «Як надарыцца мінута...» таксама паўстае вобраз Роднага Краю

(абодва словы аўтар піша з вялікай літары), які спачатку паказваецца няшчасным і ўбогім, бяздольным і забітым, абдзёртым, прапітым, подлай здрадаю праданым і даўно забраным, але ў другой палове твора на кантрасце да названых мастацкіх азначэнняў адзначаецца, што гэты ж край квяцісты, залацісты, прыгожы, аздобны, лясісты, каласісты, ды і ўвогуле падобны на рай: «Можа, рай табе падобны – // Колькі ж моцы маеш скрытай, // Колькі сілы неспажытай!» [1, с. 65], – гаворыць Алесь Гарун. Фінал верша адлюстроўвае веру паэта ў будучае адраджэнне роднага кутка зямлі:

Ты паўстанеш, працавіты,
Гаратнічы, невымоўны,
Шчасця, долі прагавіты,
Мой сланэчны, мой чароўны!
Будзе час, пабачаць сведкі,
Хоць не мы, дык нашы дзеткі [1, с. 65].

Згадваючы родныя мясціны, паэт з любоўю называе дэталі не толькі прыгажосці беларускіх краявідаў, але і ўбоства, беднасці, гаротнасці. У творах выказаны словы сыноўняй любові да роднага краю, які параўноўваецца з маці; паэт прызнаецца, што тое, як трэба паспраўднаму цаніць і шанаваць радзіму, ён адчуў і зразумеў на чужыне (вершы «Чаму з маленства, з ураджэнства...», «Маці-Беларусі»). Вобраз любай матулі-краю паўстае і ў вершы «Мілая, родная старонка-маці!..», у якім гэты вобраз персаніфікаваны – набывае рысы жанчыны, спавітай «у сець з ланцугоў» [3, с. 36], няволя краю метафарычна паказваецца як прыкаванасць жанчыны да слупа. У фінале твора паэт выказвае ўпэўненасць у прыходзе волі, «святой, чаканай» [3, с. 36].

Сустрэкаем у Алеся Гаруна і прызнанне ў любові да Айчыны (верш «Дзяўчыначка-сэрца, сябе не трывож...»), якая вышэй за каханне да дзяўчыны. Рэалістычныя апісанні беларускай вёскі, паказ вясковай прасторы ў тыповых дэталях знаходзім у творах «Гэй жа ж, мая вёска!..», «Успамненні».

У пачатку XX стагоддзя нацыянальныя пытанні, звязаныя з лёсам беларускай мовы, яе лексічным складам і правапісам, набылі вялікую актуальнасць. Тэме мовы прысвечаны і шэраг вершаў Алеся Гаруна. Сярод іх вылучаецца верш «Ты мой брат, каго зваць Беларусам...», першы варыянт якога называўся «Беларусам у чатыроххлеце “Нашай нівы”» і быў надрукаваны ў гэтай газеце 18 лістапада 1910 года, № 47. У сваім творы Гарун не толькі выказвае думкі пра неабходнасць шанавання роднай мовы і заклікае беларусаў не зракацца яе, але і распавядае пра слаўнае мінулае беларусаў, вядомасць у свеце, таленавітасць і працавітасць народа, які жыве вельмі гаротна.

У 1914 годзе ў газеце «Беларус» былі надрукаваны вершы Алеся Гаруна «Прывітанне» і «Гімн роднай мове», у якіх закранаецца тэма гістарычнага шляху беларускага народа і выказваюцца аўтарскія эмоцыі радасці, абумоўленыя ўздымам беларускай мовы на пачатку XX стагоддзя.

Матыў народнага сну – адзін з ключавых у паэзіі нашаніўскага перыяду – знайшоў увасабленне і ў мастацкім свеце Алеся Гаруна. Так, у вершы «Гімн роднай мове» лірычны герой прызнаецца, што хацеў бы «братом сплочым // Дапамагчы са сну збудзіцца...» [1, с. 100]. Таксама і ў вершы «Мае думкі» лірычны герой звяртаецца да беларуса-чытача словамі «мой браце» і спрабуе яго абудзіць, кліча, ці не пара пачаць працаваць «каля бацькаўскіх ніў <...> І усё, што утраціў сплочы, // Пазбіраці да роднае хаты?» [1, с. 40–41]. У аснову верша ўплецена нашаніўская сімволіка: вобразы ночы, сонца, хаты. Паэт падкрэслівае, што пасля абуджэння будзе пашана ад людзей, ды і сам будзеш цешыцца, бо пазбавішся і крыўд, і нуды.

Сустрэкаюцца і іншыя творы з сацыяльнымі матывамі. Такія сюжэтныя творы, якія адлюстроўваюць трагізм сялянскага жыцця, далучаюцца часта да шэрагу падобных вершаваных апавяданняў, што друкаваліся на старонках «Нашай нівы» ў пачатку XX стагоддзя (напрыклад, гэты вершы Алеся Гаруна «Хатка», «Жабрачка», байка «Апякун» і інш., не ўсе з іх былі ўключаны аўтарам у зборнік «Матчын дар»).

Філасофскі роздум паэта пра паднявольнае сялянскае жыццё выразна высвечваецца праз алегарычны вобраз пакорлівага вала, які працуе да поту на пана, штодзённа цягнучы сваё ярмо. «А ты – жывёлаў цар? Ці ж ты жывёш іначай?!» [1, с. 116–117], – задае рытарычнае пытанне аўтар (верш «Жыццё»).

У вершы «Іванку» сустрэкаем вобраз селяніна-гультая, якога аўтар ушчувае за «нядбайлівасць», пасіўнасць і высмейвае за такі лад жыцця. Падобны вобраз п'яніцы

знаходзім і ў вершы «Загуляў Сцяпанка...», які адносіцца да чарнавых накідаў з аўтографу розных гадоў. Адпаведныя героі былі тыповымі ў тагачаснай рэальнасці і знайшлі сваё адлюстраванне ў мастацкіх творах (яны ёсць і ў Янкі Купалы, і ў Якуба Коласа). З дапамогай адмоўных вобразаў раскрываліся аўтарамі знешнія (сацыяльна-грамадскія) і ўнутраныя (душэўныя, псіхалагічныя) праблемы сялянскага жыцця, усё тое «набалелае», што было зразумелым і знаёмым для чытачоў твораў. Многія тагачасныя аўтары імкнуліся згуртаваць народ, раскрыць вочы, абудзіць ад сну (жыццёвай пасіўнасці). І крыху пазней Алесь Гарун у вершы «Народ», надрукаваным у газеце «Вольная Беларусь» у 1918 годзе, гэтак жа заклікае людзей да стваральнае працы, адзначае моц і сілу народа, параўноўвае яго з крыніцай жывой вады:

Ці ж хутка люд наш брацкі будзе
Народам моцным, вольным, слаўным,
Такім, каб ўсе прызналі людзі
Яго іным народам раўным? [1, с. 141] –

пытаецца паэт.

Моц народа падкрэсліваецца і ў творы «Хвейнаму другу», напісаным у верасні 1919 года.

У зборніку «Матчын дар» часта сустракаюцца вобразы-сімвалы, іншасказанні, алегорыі. Напрыклад, вобразы абуджальнікаў: званара, гусяра, песняра і падобныя, каго паэт просіць грымець, іграць, спяваць – усіх будзіць («Песня-звон»); вобразы грамады, навальніцы, сонца (верш «З песняў няволі»); вобраз маці-нівы (верш «Журба»); вобразы сейбіта і нівы (верш «Усе з адной мы выйшлі нівы...», прысвечаны Якубу Коласу). Паэт цвёрда абазначыў сваё творчае крэда – спяваць аб праўдзе (верш «Паэту»). Глыбокім ідэна-філасофскім напаўненнем вылучаецца верш «За тысячу вёрст ад радзімага краю...», прысвечаны «вечнай памяці Т. Р. Шаўчэнкі», у якім згаданы рэаліі, звязаныя з пакутамі паднявольнага ўкраінскага народа і створаны паэтычны малюнак іх успрымання геніяльным творцам, адарваным ад маці-Украіны і пажыццёва ўлюбёным у яе.

У вершы «Муляру» лірычны герой кліча будаўніка ісці разам з ім «жыцце будаваць», кажа, што да іх далучацца іншыя людзі, і яны з цэгла змуруюць сваю хатку, дзе будуць братэрства, роўная доля, радасць. Як вядома, вобраз хаты ў мастацкіх творах той пары часта з'яўляўся ўвасабленнем Беларусі.

Нашаніўскія сімвалічныя вобразы ў лірыцы Алеся Гаруна не толькі ўключаюцца ў тканіну твораў як мастацкія дэталі, але і становяцца цэнтральнымі вобразамі, раскрытымі скрупулёзна і паўнаватасна, перарастаюць у мастацкія алегорыі. Найбольш улюбёныя паэту вобразы сонца і вясны, што супрацьстаяць вобразам ночы, снегу, завірухі. Прыроднае змаганне святла і цемры, цяпла і холаду, адлюстраванае пры дапамозе кантрасту, антытэзы, дапамагала нашаніўскім песнярам перадаваць актуальныя нацыянальныя і сацыяльныя ідэі, найперш нацыянальна-адраджэнскія. Так, і ў Алеся Гаруна сустракаем наступнае апісанне сонца (алегарычнасць гэтага малюнка празрыстая і відавочная):

Сонца нізка – не грэе саўсім
І саўсім жа не свеце без мала;
Раз блісне дзе-нідзе – і паўсім,
І зноў сваю твар захавала [1, с. 40–41].
(«Мае думкі»)

Вобразу сонца прысвечаны і верш «Слонца», які не ўвайшоў у зборнік «Матчын дар», але быў надрукаваны пад псеўданімам А. Сумны ў газеце «Беларус» у 1914 годзе. Вобраз вясны – часу, калі сонца праганяе доўгую ноч, снег і хмары, раскрываецца ў вершы «Вясна» («Дзе дадуць – зраблю пазыку...»), а вобразы снегу і завеі – цэнтральныя ў вершы «Завіруха». Сугучны з імі змест твора «Навакол...», у якім можна ўбачыць апісанне суровай сібірскай прыроды, але гэта толькі знешне, верш таксама алегарычны: праз вобразы абложных снягоў, лёду, холаду паказваецца, як цяжка, амаль немагчыма прабіцца да зямлі сонечнаму святлу. «Калі світаць пачнецць у нас?» [1, с. 124–125] – пытаецца і лірычны герой верша «Скажы, братухна, калі паранне?...».

Выкарыстоўвае Алесь Гарун і міфалагічныя вобразы ваўкалакаў, якія раскашуюць ноччу, калі «пеўні не спяваюць, // Слонка не ўзыходзіць!» [1, с. 68] (верш «Ваўкалакі»). Аднак зварот паэта да вобразаў міфалагічных істот можна лічыць адзінкавым, ён не становіцца свядомай творчай мэтай і задачай, як у Янкі Купалы ці Максіма Багдановіча.

У твор «Малітва» (упершыню надрукаваны ў «Нашай ніве» ў 1912 годзе) уключаны маналог-мальба Бога Сына (з яго голасам зліваецца і аўтарскі голас), звернуты да Бога Айца. Вобразнай мовай паэт распавядае пра цяжкае жыццё сялян, выкарыстоўвае пры гэтым вобразы цемры, «чорных зграй». Калі ў народзе будзе абуджаны «праўдзівы гнеў» (для гэтага Бог пашле маланкі і кіне мільёны перуноў) і чорныя сілы будуць пераможаны, «тагды ізноў, як колькі раз // На свеце ўжо бывала, // Настане Твой вялікі час, // Твая засвеціць хвала» [1, с. 57].

Згадваюцца ў «Матчыным дары» і вобразы адступнікаў (верш “Хто сказаў: “І я з народамі...”»)). Гнеўны верш “Юдам” адрасаваны панам і па гучанні набліжаецца да вершаў-памфлетаў Янкі Купалы («Ворагам Беларускай» і інш.). У якасці мастацкай дэталі сустракаем вобраз тырана, які адабраў у лірычнага героя волю, скаваў яго цэла ланцугамі і нават думкі растаптаў (верш «Слабасці»).

У творах, напісаных паэтам пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, больш выразна праступаюць публіцыстычныя элементы. У іх гучаць адкрытыя заклікі да змагання за волю, як, да прыкладу, у вершы «Кліч», упершыню надрукаваным у часопісе «Рунь» у 1920 годзе:

Гэй, народзе, трэба ўстаць,
Дух свой з рабства распрастаць, –
Чуеш: Волі зычны звон
Будзіць, кліча меддзю ён
Усе народы ўсіх старон,
Каб разбурыць крыўды трон [1, с. 160].

Большасць гэтых твораў («Брацця, к агульнаму шчасцю...», «Самсон. На соты нумар “Беларусі”», «Беларускі марш» і інш.) друкаваліся ў перыёдыцы, а частка прадстаўлена недапісанымі, няскончанымі ўрыўкамі, якія засталіся ў чарнавых запісах паэта, не маюць удакладненай даты напісання і былі апублікаваны значна пазней, на новай хвалі часу, калі адбыліся перавыданні яго творчай спадчыны (напрыклад, «Некалі», «Дайце мне слоў, як звінючы крышталь...»).

Такім чынам, лірыка маладога паэта дапаўняла і ўзбагачала адраджэнскія ідэі, годна ўпісвалася ў літаратурны кантэкст пачатку ХХ стагоддзя. А дзякуючы «самабытнай творчай манеры» [6, с. 34] Алеся Гаруна, арыгінальнасці зместу і нязмушанасці формы твораў, імкненню да яе абнаўлення, яго творчасць спрыяла пашырэнню і ўзбагачэнню мастацкіх дасягненняў тагачаснай беларускай паэзіі. Малады паэт шчыра выказваў свае меркаванні, дзяліўся перажываннямі, настроям, эмоцыямі... Ключавыя сімвалічныя вобразы нашаніўскага перыяду захавалі ў творчасці Алеся Гаруна агульную для тагачасных аўтараў дамінанту зместу. У падтэксце твораў выразна прачытваецца іх сімваліка-алегарычнае напаўненне (ноч, сон – алегорыя нядолі і няволі; сімвалічны вобраз сонца і г. д.). Ідэя змагання перададзена паэтам найперш праз стварэнне кантрастуючых станоўчых вобразаў змагароў і шэрагу адмоўных персанажаў. Паэт уключыў сімвалічныя вобразы ў арыгінальны кантэкст, што дапамагло больш глыбокаму асэнсаванню іх і абнаўленню семантычнага напаўнення.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Гарун, А. Выбраныя творы / А. Гарун; уклад., прадм., камент. У. Казбярэка. – Мінск: Беларус. кнігазбор, 2003. – 448 с.
2. Гарун, А. Матчын дар. Думы і песні. 1907–1914 гг. / А. Гарун. – Менск: Друкарня Я. Грынблята, 1918. – 128 с. – [Факсімільнае выданне].
3. Гарун, А. Сэрцам пачуты звон: паэзія, проза, драматургія, публіцыстыка / А. Гарун; уклад., прадм. і камент. У. Казбярэка. – Мінск: Маст. літ., 1991. – 359 с.
4. Гарэцкі, М. Гісторыя беларускае літаратуры / М. Гарэцкі. – Мінск: Маст. літ., 1992. – 479 с.
5. Гісторыя беларускай літаратуры ХХ стагоддзя: у 4 т. / НАН Беларусі. Ін-т літ. імя Я. Купалы. – Мінск: Беларус. навука, 1999. – Т. 1: 1901–1920. – 583 с.
6. Казбярэка, У. Светлай волі зычны звон: Алесь Гарун / У. Казбярэка. – Мінск: Навука і тэхніка, 1991. – 63 с.

7. Лёсік, Я. Творы: апавяданні, казкі, артыкулы / Я. Лёсік; уклад. А. Жынкiна. – Мiнск: Маст. лiт., 1994. – 335 с.

УДК 821.161.3.09*М. Гарэцкі

КАМУНІКАТЫЎНЫЯ СТРАТЭГІІ НАРАТЫВУ Ў ТВОРЫ М. ГАРЭЦКАГА “НА ІМПЕРЫЯЛІСТЫЧНАЙ ВАЙНЕ”

В. М. Губская

Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт

Мiнск, Рэспубліка Беларусь

o_gubskaya@mail.ru

У артыкуле прадстаўлены аналіз літаратурнага твора як камунікатыўнай падзеі. Адпаведна, працэс напісання літаратурнага тэксту ўспрымаецца як акт камунікацыі аўтара і патэнцыяльнага чытача. Жанр пры гэтым з’яўляецца камунікатыўнай стратэгіяй, якая рэалізуецца праз індывідуальныя аўтарскія тактыкі. На прыкладзе твора М. Гарэцкага “На імперыялістычнай вайне” паказваецца, як абраныя пісьменнікам тактыкі могуць пашыраць інтэнцыянальнасць камунікатыўнай стратэгіі, ператвараючы прыватную “дзённікавую” гісторыю ў вялікі эпас.

Ключавыя словы: наратыў; дыскурс; жанр; камунікатыўная стратэгія; камунікатыўныя тактыкі.

COMMUNICATIVE STRATEGIES OF THE NARRATIVE IN THE WORK OF M. GORETSKY “AT THE IMPERIALIST WAR”

O. N. Gubskaya

Belarusian State Economic University

Minsk, Republic of Belarus

o_gubskaya@mail.ru

The article presents an analysis of a literary work as a communicative event. Accordingly, the process of writing a literary work is perceived as an act of communication between the author and a potential reader. The genre, at the same time, is a communicative strategy implemented through individual author’s tactics. Using the example of M. Goretsky’s work “At the imperialist war”, it is depicted how the tactics chosen by the writer can expand the intentionality of the communicative strategy, turning a private “diary” story into a great epic.

Key words: narrative; discourse; genre; communicative strategies; communicative tactics.

Успрыняцце літаратурнага працэсу як камунікатыўнага па сваёй сутнасці прыцягвае ўвагу даследчыкаў яшчэ з сярэдзіны XX стагоддзя. Як адзначала Н. Д. Аруцюнава: “Паміж маўленчымі актамі і пражытым мастацкім тэкстам існуе пэўны паралелізм. Спецыфіка прозы ў адрозненне ад паэзіі выцякае з камунікацыі. Літаратурнай камунікацыі, гэтак жа як і паўсядзённым чалавечым зносінам, уласцівыя такія прагматычныя параметры, як аўтарскія прамовы, яго камунікатыўная ўстаноўка, адрасат і звязаны з ім перлакутны эфект (эстэтычнае ўздзеянне)” [1, с. 365]. Сёння паняцце “літаратурная камунікацыя” набывае міждысцыплінарны характар, аб’ядноўваючы інтарэсы літаратуразнаўцаў, лінгвістаў і асабліва неарытарыкаў, якіх цікавіць “аналітыка выказванняў як камунікатыўных падзей сацыяльнага жыцця. <...> Прырода чалавечых зносінаў, іх тыпаў, магчымасцяў, сродкаў. <...> Дыскурсіўны аналіз разнастайных тэкстаў” [5, с. 10].